

הגאון רבי יצחק יעקב ריינס וציל
(ט' מרחשון ת"ר - י' אלול תרע"ה)

מתולדותיו

בחמשה בשבת בתשעה לחדש מרחשון שנת ת"ר נולד בעיר קרלין יצחק יעקב לאביו הרב המופלא בתורה ויראה ר' שלמה נפתלי ולאמו מרת געלא. מה"רשן היה בנו של הרב ר' חיים, אחד הדיינים בוילנא בימיו של הגר"א זצ"ל — ונכד הרב הגאון ר' משה, שקראוהו ר' משה'ה על שם אשתו המצוינת במעשים, הרבנית „ריינע“, שהיתה בתו של הגאון ר' שלמה זלמן מירקין. בכתב היחש על הקלף שהיה שמור בידי הרב ריינס, היתה כתובה שלשלת יחוסו המגיע עד התנא ר' יוחנן הסנדלר הבא מדוד המלך ע"ה. מגילת היחש נדפסה בסוף הספר „נאד של דמעות“.

בוצין בוצין מקטסי' ידיע: עוד בילדותו הפליא יצחק יעקב את רבותיו בכשרונותיו העילויים: השגתו העצומה, כח עיונו העמוק וזכרונו הנפלא. כל יודעיו הכירו בו כי לגדולות נוצר, וכי הוא עתיד להיות אחד מגאוני ישראל. בנערותו קבל תורה מרבותיו הגדולים: הרב ר' עוזיאל יפה, חבר ביה"ד של הגאון ר' יעקב קרלינר, הרב ר' אביגדור שטין הפרוש מאמדור, והרב ר' יצחק יחיאל הלוי, שהיה אח"כ רב אבד"ק קוריץ.

בהיותו בן ט"ז שנה גלה לאכסניא של תורה, לישיבת ולוז'ין, שם יצא לו מוניטין בשם „העילוי-מקרלין“. ואח"כ עשה במקום תורה באיישישוק. במרכזי תורה אלו למד בשקידה עצומה, ישן רק שעתיים ביממה, ומלא כרסו בש"ס ופוסקים. גדולי התורה היו מנסים אותו באופן מיוחד במינו: היו אומרים לו דינים מהרמב"ם והוא הראה להם את המקום בתוספות, והיו מתפעלים ומתפלאים ממנו מאד. כששב לעירו בקרלין דרש שם ברבים חילוק גדול שהפליא את קהל השומעים. בסיום הש"ס שהתקיים בבית המדרש שלמד שם, נתכבד להגיד הדרן. ההדרן נמשך שלשה ימים, ובו שילב הרבה סוגיות מכל סדרי התלמוד. נסמך לרבנות מאת הגאונים רבי שמואל אביגדור בעל „תנא תוספאה“ ורבי אלעזר משה הורביץ הגאבד"ק פינסק.

נשא לאשה את בת הגאון ר' יוסף רייזין רבה של הורידוק. אחרי חתונתו הוסיף לשקוד על למודיו והרבה חיילים לתורה. בשנת תרכ"ב, כשנבחר חותנו לאב"ד בעיר סלז, עבר גם הוא לגור שם. כבואו לסלז הספיד את הגאון ר' יחיאל העליר, כדי להקדיש את עתותיו לתורה שכר לו חדר מחוץ לעיר, ישב שם יומם ולילה ושקד על תלמודו. שימש רבן של שלש קהלות קרוב לחמשים שנה (תרכ"ז—תרע"ה). בשנת תרכ"ז, בהיותו בן כ"ז שנה נתקבל לרב בעירה שוקיאן א. פלך קובנה. ובשנת תרכ"ט הוזמן לכהן פאר ברבנות בקהלת שווינצאן ב. פלך ווילנא, במקומו של הגאון ר' יהושע העשל

- א. בעיר מצער זו הוסיף להיות שקוד בתורה באין מפריע. גם החל אז לנסות כחו בדרוש והצליח מאד. שומעיו התפלאו על גועם לקחו ואמרי סיו.
- ב. לפני שנתקבל לרב בשווינצאן, שהיתה עיר מלאה חכמים וסופרים, דרש שבועות מספר מדי יום ביומו. כשנתמנה שם לרב למד לצבור מדרש-בימי השבתות. ובכל חרף הספיק לתלמוד רק ארבע פרשיות. אנשי שווינצאן היו מזכירים בהערצה דרשותיו שהיה דורש בשנת הפרעות.

„ראש חברול“. בשנת תרמ"ד לוקח אחר כבוד להיות אלוף לראשם של אנשי עיר לידא ג.
במקום הגאון ר' מרדכי מלצר בעל „תכלת מרדכי“.

∴

אחת מתכונות נפשו של הרב ריינס — היתה לא ללמוד בלבד אלא גם ללמד. צמאה נפשו לא רק לדלות מהתורה, אלא אף להשקותה לאחרים. משאת נפשו זו באה לידי בטוי בספריו, שדוגמאות מהם הגנו מביאים כאן:

להיות משפיע רוחני, זהו אחד הדברים שהתורה צייתה את האדם: בשלמות הנפש — כתוב הדר הוא דברים די י"ד: ואותי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם חקים ומשפטים כאשר צוני ה' אלהי. ואמרו רבותינו ז"ל על זה (גדרים ל"ז ע"א — בכורות כ"ט ע"ב) מה אני בחנם אף אתם בחנם, ועוד יש להם כמה מאמרים בענין זה בבבלי ובירושלמי ובמדרשים. וכן נפסק חדין ברמב"ם ס"א מהלכות תלמוד תורה הלכה ב', וד"ל: ולא בנו ובן בנו בלבד, אלא מצוה על כל חכם וחכם מישראל ללמד את כל תלמידים אף על פי שאינם בניו. וכן הוא בספר המצות מצוה י"א, ובטור יורה דעה סימן רמ"ו ובסמ"ק ובספר החינוך ס' דברים מאריך בביאור מצוה זו.

וכן אמר הנביא ירמיהו (ט', כ"ב כ"ג): „כה אמר ה' אל יתהלל חכם בתכמתו“, — בשלמותו הנפשית, כל עוד שהיא רק שלו ואיננה משפיעה על אחרים, „כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידע אותי“ אם יראה להשתמש בכל שלמויותיו לתכלית טובה ומעולה, וחוא, להשפיע על אחרים. והשפעת השלמות הנפשית הלזו נקראת בשם חסד, וכמו שאמרו חכמינו ז"ל (סוכה מ"ט ע"ב): תורה ללמדה זו היא תורה של חסד, — שזה הוא יסוד החסד, להשפיע את שלמות הנפשית, אשר בלעדיה אין מציאותו של האדם נחשבת למציאות כלל.⁽¹⁾

הלומד תורה ומלמדה צדקתו עומדת לעד (כתובות נ' ע"א). כי צדקה כזו אינה נוסקת לעולם, כי גם מי שלמד היסנו ילמד לאחרים ואחרים לאחרים והמעין לא יפסק לעולם, וכל זה נחשב על חשבון הגרעין הראשון שנסע בתלמידו הראשון.⁽²⁾

ומשלמות האדם היא להשתלם ולהשלים, וכמו שאמרו איוו היא דרך ישרה שיבור לו האדם כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם (אבות פ"ב מ"א). וכמו שאמר הכתוב: טוב שם משמן טוב (קהלת ד' א'), הכונה, כי השם נקנה לאדם על ידי השלמות שרכש לו, שבכחה יפעל גם על אחרים.⁽³⁾ ותכלית האדם לתקן את אחרים כמו שאמרו: אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך (אבות פ"ב מ"ט).⁽⁴⁾

וכאשר נתבונן בעין הודרת נראה דבקיום המין הנפשי — היינו ללמד ולהחכים את חברו ליישר דרכיו, שיש בזה כצוה מיוחדת, שאף אם אמנם שיש בזה כח מניע מוסרי אל האדם, כי

[בידי הרב ריינס היה בכתב"ד. שנים עשר דרשות לשנת הרעמים והפרעות. בחביאו בספרו „שערי אורה“ ודרוש שדרש בשבת מברכים בה"ב בשנת הפרעות. הוא כותב: „זה הוא אחד משנים עשר דרשות שדרשתי במר לבי ורוחי בשנת ההיא אשר זכרונו המעציב לא יוח מלבנו, כי השאיר לנו רושמים קיימים. ובשנה ההיא כל רעיוני ועשתונותי היו נתונים נתונים לאסון ארצנו האימללים, ובכל דרשותי שדרשתי בשבתות שהגני נהג בהן לדרוש כמו בדי מרשיות, שבת נחמו חומיהן ובימי יו"ט, אם כי החילותי במאמרים בעניני דיופא, בכ"ז חוליכוני רעיוני לענין זה. וכן יצא לפני שנים עשר דרשות הנ"ל“ (שערי אורה פ"ק א' בהערה).]

ג. כשנתקבל לאב"ד בלידא הניח שיעור נפרא כל יום בבית המדרש הגדול וכל החרף לא הכסיק ללמד אלא איבשה דמים בלבד.

בני ישראל מצווים ועומדים עליו מפי הקב"ה, בכל זה הוסיף לו הקב"ה גם כה מניע טבעי, שהקב"ה נטע בטבע האדם, שישחוקק לזה בתשוקה טבעית, שכל אחד משחוקק להועיל לזולתו בענינים הנפשיים ולהפיץ חורתו וחכמתו וכדומה.⁵) ויש כמה פעמים שהשפעתו זאת על אחרים תעמוד לו באמצעים קשים וכבדים, ובכל זאת לא יחדל בשביל זה מהשפיע על אחרים.⁶)

וכל מה שהאדם משתלם יותר הוא רוצה להשפיע על זולתו, וכבר אמרו הקדמונים: לו עלה אחד בשמי מעל וראה שם את כל מערכי הכריאה הגלגלים וצבא השמים, לא היה מסתפק עד שמסר כל אלה לאחרים, כי תשוקה טבעית היא באדם על דרך שאמר הנביא: „ואמרתי לא אזכרנו ולא אדבר עוד בשמו, והיה בלבי כאש בוער בעצמותי, ונלאיתי כלכל ולא אוכל“ (ירמי' כ" י"ט).⁷) והמלאך הממונה על גידול הזרעים וצמיחתם המכה כל עשב ואומר לו גדל, אותו המלאך מכה לאדם גדל, גלה מה שנתגלה לך, סרסם לאחרים מה שנודע לך.⁸)

והנה התכלית העיקרית והמטרה הראשית מקניניו הרוחניים של האדם הוא שימסרם לאחרים וישפיע עליהם מקניניו אלה. והמדרגה הראשונה ממסירת הקנינים האלה הוא הדבור, כי הדברים והמבטאים הם המשבצות של כסף אשר הקנינים הרוחניים, שהם הם אבני חן של האדם משובצים בהם. והאיש אשר חונן בלשון למודים יכול לשבץ את כל קניניו הרוחניים במשבצות הדברים ולמסרם לאחרים, ומובן, שהדבור הרי הוא חלק מעצמות האדם וישותו. וכמאמר הכתוב: ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה (בראשית ב' ז'). שפירושו שכונת הכתוב הוא על הדבור. (עיי' שם בתרגום אונקלוס וברש"י ובהרמב"ן ובהרמב"ם בהקדמתו לפירושו על מסכת אבות). כי רק על ידי הדבור מוציא האדם מטרת חייו.

אמנם אם כי רב כח הדבור למסור על ידו ידיעותיו ודעותיו של האדם, אולם בכל זאת יש לדעת כי בהדבור לבד לא תצא עוד המטרה האמיתית של האדם. על ידי הדבור יכול לפעול רק על האנשים הקרובים אליו ושומעים את דבריו, אבל יסוד תכלית שלמותו וחוכן עיקר מטרתו הוא לפעול גם על הרחוקים.

ולזאת יש לדעת כי יש עוד מדרגה אחת באופן מסירת הקנינים הרוחניים האלה, והיא, על ידי הכתב. כי על ידו יכול האדם להפיץ דעותיו וכל ידיעותיו בכל קצוי ארץ, ובמערף ביעף תעופינה כל דעותיו בכל פאתי תבל ובאיים רחוקים, ואלפי אנשים יהנו לאורם.

ואחרי כי שלמות האדם היא מציאותו וישותו, והשלמות איננה עומדת ברבות קניניו הרוחניים לעצמו רק שימסרם גם לאחרים, ומובן כי כל מה שמסירתו תפעול יותר על אנשים יגיע יותר לשלמותו, וממילא גם למציאותו וישותו. ואחרי כי הכתב הוא האמצעי ממסירת הקנינים היותר מסוגל לפעול על הרבה אנשים, מובן, כי הכתב הוא תמצית האדם וחלק מישותו ומציאותו, כל דעותיו וידיעותיו, כל קניניו הרוחניים מתגלמים ומתגשמים על ידי הכתב ומתקפלים בו וידאו כמו על כנפי רוח, אל כל אשר יהיה שם הרוח ללכת. בתפונת האותיות צפונים ומקופלים כל המושגים הרוחניים של האדם השלם, שהם הם עצמותו וישותו של האדם, ובעת שהם יעופו בטיסת אחת בכל מלא רוחב התכלי יש להמליץ, כי האדם פורח על כנפי הרוח במהירות. וכבר המליצו החכמים הקדמונים ואמרו: „הכתב הוא האדם“, כי אמנם כן הוא כפי

מטרת האדם ותכליתו, וכפי השם האמיתי של ישות ומציאות האדם הכתב הוא הוא ישותו ועצמותו, וכבר הרבו כמה לאמת הדבר, כי מן הכתב אפשר להכיר תכונת הכותב, ובאמת כן הוא אחרי כי הכתב הוא המציאות והישות האמיתית של הכותב, וכמו שאמרו חכמינו ז"ל בשבת (ק"ה ע"א): „אנכי נוסריקון, אנא נפשאי כתבית יחבית“, כי קשה הוראת אנכי, שנראה שמדבר למי שרואתו, והלא לא יראני האדם וחי, ולית מחשבת הסיסא בית כלל. ועל זה אמרו שכוונתו ית' היא, שבזה חנני נוחן לכם כתבי, חיינו החורה, תדעו ותכירו גם אותי, וזהו גם מה שאמרו

(מדרש רבה שמיני ובכ"ט): נמשלו ישראל לעוף, מה העוף הזה אינו פודה בלא כנפים, כך אין ישראל יכולין לעשות דבר חוץ מזקניהם. כי כמו שהעוף מעתיק את ישותו ועצמותו ממקום למקום במהירות על ידי הכנפים, כן זקני ישראל משתדלים להפיץ דברי דעת ויראה בכל העולם על ידי כנפיהם שהוא על ידי הכתב, למען קיום שלמותם של ישראל שהוא קיום מציאותם וישותם.

(מתוך ספריו: 1) הקדמה לספר אור שבעת הימים. 2) ספר הערכים, ערך ועידת הענפים. 3) ס' הערכים, ע' כתב. 4) ס' הערכים, ע' אדם ועולם. 5) נאד של דמעות, שער ז' פרק א. 6) הקדמה לס' אור שבעת הימים. 7) ס' הערכים, ע' חיצוניות ופנימיות. 8) ס' הערכים, ע' השיבות ביחס לאדם. 9) אורה ושמחה, שער שמיני פרק ג'. 10) הקדמה לספר אור חדש על ציון).

..

כתוצאה מדעותיו אלה — הרבה והרבה יותר ממה שטרח ויגע בכל כחתינו להרביץ תורתו שבעל פה — קננה בלבו משחר נעוריו תשוקה גדולה להעלות על הכתב את חידושי תורתו בהלכה ואת רעיוני רוחו והגיוני לבו באגדה. וכל ימי חייו היה שקוע ראשו ורובו בזה, ועשה כל המאמצים להפיץ תורתו שבכתב על ידי הדפסת ספריו. — בהם ראה עמלו ועולמו בחייו, ולכל בהם חיי רוחו. ד

הרב ריינס ראה את יעודו בעבודתו הספרותית, וכל רגע ורגע שהיה מבלה על ענינים אחרים היה בעיניו פסידא דלא הדר, ואף חשב ושאל להסתלק מהרבנות ולהקדיש ימי חייו לעבוד עבודת הקודש במקדש הספרות התורנית והדתית.

ובשעת חשבון הנפש, דאגתו לאחריתו והתבוננות בנצחיותו, באה לסניו דמות דיוקנו של ספריו, והתלקחו בקרבו ניצוצי אש התשוקה להוציאם לאור, ורוח גדולה וחזקה באה ונגעה בכל סנות לבבו ותעירנו לשית עצות בנפשו להחל להוציא לאור מעט מעט מספריו שחננו ה' לחבר, ובשומו אל לבו, כי עוד מעט ימי הזקנה משמשים ובאים, ורוב ספריו לא ראו עוד אור, הסתער לבו בקרבו על כל עמלו ויגיעו בימי חייו, וכמעט בכל הקדמה של ספריו הזכיר גם את הספרים אשר אתו בכתובים והתפלל להוספתם לאור.

וכשהציעה לו קהלת מנצ'סטר בשנת תרנ"ב את משרת הרבנות, התנה אתם תנאי להוציא לאור את כל ספריו, וראשי הקהלה קבלו עליהם את הדבר. בזה לקחו את לבו ונאות להצעתם. אולם כשבא הרב ריינס למנצ'סטר וראה את המצב על המקום — הסתלק משם מסבות שונות, כפי שכותב בהקדמה לספר „אור שבעת הימים“, וכפי שמפרט במכתבו להרב ד"ר עזריאל הילדסהימר. (המכתב הוא מתאריך כ"ח אלול תרנ"ה, שמור בידי נכדו ד"ר ע. הילדסהימר בתל אביב).

..

שומה הי' בפי הרב ריינס: תמיד אני מקיים „וקנה לך חבר“. הוא והקנה היו „כתרין רעין דלא מתפרשין“, בהיותו טליא כבר כתב חידושי תורה ודברי דרוש. מאביב

ד. כשנסע פעם הרב ריינס לחו"ל, קרא לחתנו הרב ר' אהרן והפיל תחנתו לפניו: הנה ראה נא, בארון זה מונחים כתבייך שלי. אבקשך בכל לשון של בקשה לשמור אותם מכל משמר. ידוע תדע כי הם הם חיי רוחי, עליהם נתתי נפשי, כליתי כחי והקרבתי מבחר ימי שנותי לקרבן על מזבח אהבתם (ומאד דאבה לבו על שני כתבייך שנשרפו בדליקה שפרצה בלידא בשנת תרנ"ב, ולא מצא נוחם לגפשו, כי אין לחם תמורה וחליפין, וקשה עתיקא מחדתא, כדבריו בהקדמה לספר „אור שבעת הימים“).

עלומיו עד ערוב שמשו שם לילות כימים, עמל ויגע בכל כחו ועומק עיונו בכתיבת ספריו, וכמעט שלא עבר יום שלא כתב חידושי תורה. ה גם בזמן שאנשים רבים הקיפו אותו בענינים שונים, כתב דברים עמוקים העומדים ברומו של עולם ההלכה — ויותר ממה שכתב נשארו במחו, כי לא הספיקה לו העת לכתוב. ובמשך כל ימי חייו עלה בידו לכתוב אלפי גליונות, וזכה לחבר ספרים לכבוד שמו הגדול ית', לפאר ולרומם כבוד תוה"ק וחז"ל הקדושים והטהורים, להראות ישרת דברי התורה, להשיב על ידי זה לב לבנים אל גבולי התורה, להגדיל תורה ולהאדירה ולהרים קרן תורתנו ואומתנו, כי זה היה כל ישעו וחפצו.

עוד בילדותו העלה על הכתב קונטרס „שותא דינוקא“. בהיותו כבן ט"ו היה כמעין המתגבר וכהקיר בור מימיה, כן הקרה חכמתו חידושים, ואחרי עמלו הרב בתורה כל היום קבע לו בלילה שעות מספר לכתוב בספר חידושינו. בהיותו בן ט"ז כבר היו בידו יותר ממאתים גליון, שהכילו חידושים, ביאורים וחילוקים. בשנת תרי"ח, כשהתקשר בתנאים עם בת הגאון ר' יוסף רייזין, רבה של הורידוק, רצה האחרון לנסות כחו באורייתא, ושלח אליו קונטרס קטן בענין פאה נכרית, ענין מוזר שלא דשו בו רבים. הרב ריינס הראה אז כחו ועוצם ידו, בהשיבו למחותנו תשובה ארוכה בת עשרה גליון, אשר הפליא כל עין רואה. מעט ממנה נדפסה בספר „עדות ביהוסף“ של חותנו הג"ל. ז

* *

בהיותו בן י"ח חיבר ספר „עדות ביעקב“ על דרוש. ספר זה הוא ראשית בכורי פרי עטו במקצוע הדרוש, מבוסס על חקירה ומשולב רעיונות נעלים ונשגבים מלאי תוכחה ומוסר השכל. ספר זה הוא מעט הכמות ורב האיכות, ונחשב לפנינה יקרה בספרות הדרוש. בשנת תרל"ב פירסם שני ספרים „עדות ביעקב“: אחד על הדרוש הג"ל — ואחד הכולל חקירות נכבדות בהלכות עדות. ספרו זה כתב, כשהגיע לסניו בהיותו אב"ד בעירה שוקיאן דין חמור בעניני ממונות. בהזדמנות זו בקשו אחד מתלמידיו, שיברר לפניו את המושגים התלויים בעדות. ספר זה מכיל ארבעים ושנים סימנים, בעל היקף של תקי"א עמוד. בספרו הנעלה הזה הראנו ידו החזקה בשדה הפלפול כאחד הגדולים. בו הוא מטפל בסוגיות חמורות שבתלמוד ובספרי הפוסקים בחריפות כבירה לפי השיטה המקובלת בלימוד התלמוד. ולא זכה להוציאו לאור בשלמותו, אלא תשעה סימנים בלבד. ומאד המה לבו על זה (כדבריו האחרונים בספר).

ה. העט ידידי מנוער — ומימי עלומי כרתי אתו ברית (מתוך הקדמה לס' „אורים גדולים“ — „ושערי אורה“) ברגע האחרון של חייו קם מערש'דיו אל שולחן הכתיבה, חפש את העט בשארית כחותיו, בשובו אל מטתו גוע.

ו. הרב ריינס היה שקדן עצום, לא איבד רגע לבטלה וכח עבודתו היה ללא ליאות וללא גבול. ומרגלא היה בפומיה: „ההפסד הכי גדול לאדם — הוא הפסד זמנו לבטלה, ואלה שהמציאו את הפתגם „הזמן הוא ממון“ לא הבינו כלל וכלל את ערך הזמן“.

ז. הרב ריינס גם ירה אבן פנת העיון בכל הענינים הכלולים בהחיבור „עדות ביהוסף“ הג"ל לסדרו ולהגיהו ולהביאו לבית הדפוס, בחוספת הערות משלו. ואלו הם דברי חותנו בהקדמתו לספר „עדות ביהוסף“: „ולא אוכל מלברך גם את חתני היקר ואהוב הרה"ג חר"ב כליל המדע ורב התבונה מחדד ומפולטל ע"ד האמת מו"ה יצחק יעקב ריינס אבד"ק דשוקיאן, אשר ברוחב תבונתו עבר על כל פני חבורי זה, לסדרו ולהעמידו על גכון להביאו לביה"ד, אף גם הוסיף הערות מועילות וטובות. גם זרוע שכלו נטוי עוד להקים „עדות ביעקב“ אף לשים תורה בישראל“.

והנה אחרי עבור שבעים ושש שנים מצא כתב־יד הנ"ל גואל ע"י ידידי מהרי"ל
הכהן מימן שליט"א, קברניט המזרחי, המקנא לציון קנאה גדולה והמכהן פאר בהיכל
הספרות התורנית והדתית זה יובל שנים.

בששה לחדש אייר שנת תש"ח, יום הכרזת מדינת ישראל הוציא לאור את הספר.
וב"אקדמות מלין" הוא מנמק את בחירת כתב־יד זה: "עברתי על כמה עשרות כרכי
הספרים הנמצאים עוד בכתב־יד ומצאתי לנכון להדפיס דוקא את ספרו הראשון "עדות
ביעקב", שהתחיל להדפיסו עוד בימי שחרותו ולא הספיק להדפיס רק איזה־גליונות, ורוכו
ככולו נשאר בכתב־יד: הספר הזה הכולל חקירות עמוקות בעניני עדות מראה מצד אחד
את גודל בקיאותו וחריפותו של המחבר, ומצד השני — עמקותו של המשפט העברי,
שלפי דברי רבנו זה צריך להיות היסוד למדינה העברית".

ותיתי לי' למהרי"ל מימן שפירסם גם חלק מאוסף חידושים של הקונטרס "שותא
דינוקא" — ודברי תורה בשאלה אחת, מתוך כתב־יד של הרב ריינס ב"ספר המזרחי"
ירושלים תש"ז.

..

הרב ריינס מספר פרט אחד מימי נעוריו, ששימש מסנה בדרך התפתחותו התלמודית
ופתח לו אופקים חדשים בהליכות תורה שבעל פה, הן בהלכה והן באגדה:
"בהיותי עוד כבן ט"ו שנה ובא אז לעיר מולדתי בביכ"ג שלמדתי איש אחד לשבת
ולתורה בתורת ה', והאיש ההוא היה חכם גדול בתכמת החשבון הנשגב, ודבר על לבי
לקחת ממנו שעה אחת ביום, והחל ללמוד עמי בספר "כליל החשבון", ואשר למיעוט
ידיעתי בלשון התגיון, היה קשה לי מאד הלימוד בו, והיתה עצתו אמונה שאלמוד ספר
"מלות התגיון", וזוכר אני עד היום, איך שהלימוד עשה עלי או רושם חזק, והתילותי
להתחקות על שרשי הלמוד הזה, ולנסות להשתמש בו בהליכות למוד הגמרא והפוסקים,
שבהם שמתי אז כל מעייני, ואור חדש הופיע אז עלי בדרכי למודי, ובל אוכל לשכות,
כי בלמדי אז מסכתא שבועות, הראיתי אז לפני כמה לומדים, איך שיש לבאר עיקרי
ויסודי המס' הזאת עפ"י דרכי התגיון. ומני אז הכה הלמוד הזה שורש בלבי עמוק עמוק,
ועם כל הנטי' העצומה שהיתה בי מילדותי לדרכי המלפול, ראיתי כי כל פלסולי יהי'
למצער בנוי על יסודות חזקים. ובמקום שהמלפול משכני בחוקת היד בדרכים רחוקים,
הרגשתי בנפשי כי אחטא בזה לחוקי התגיון, שמרתי לכתוב איזו התנצלות להראות, כי
לא נתעיתי לחשוב, כי זהו הדרך האמיתי, וכמו שיראה הקורא בספרי "עדות ביעקב" ח
על דרוש (דרוש ב') שכתבתיו בהיותי כבן י"ח שנה, ובכתבי שם איזה ענין רחוק,
התנצלתי מעט על זה ועוד באיזו מקומות, וגם על ידי זה נעזרתי בעז"ה לסול מסלה
חדשה בדברי הדרוש, החדשים גם הם בכרמי הדרוש בסגנונם וברעיונותיהם הנשגבים
ובהביאורים הישרים".

מני אז — הקדיש ימיו לבאר יסודות התורה שבעל פה וכללי התלמוד בהלכה ואגדה
על פי דרכי ההיקש והתגיון ובנר ההשתכלות האיר כל הענינים העומדים ברומו של
עולם היהודים והיהדות.

בשנת תרל"ה עשה הרב ריינס בוויילנא, הגאון ר' בצלאל הכהן מ"ץ דק"ק ווילנא
ביקר את הרב ריינס באכסניא שלו, עבר על כתב־יד שלו, שם מעיינו בהם ונתפעל
מאד. זירז את הרב ריינס לפרסמם, והוציא קול קורא לטובת הוצאת הספרים לאור בוה"ל:
ח. שני הספרים "עדות ביעקב" הנ"ל כתבנם ובסגנונם כתובים לפי מתכונת ספרי הדור תחוא.

„בעז"ה כאשר נודע בישראל את גודל תפארת כבוד הרב הגאון הגדול המפורסם בקדושת תורתו ויראתו כקש"ת מו"ה יצחק יעקב ריינס הגאב"דק שווינצאן יצ"ו, בחידושי תורתו הקדושה בכל מקצועות התורה הקדושה, בשו"ת היקרות, ובכללי התורה, בפלפול רב ועצום, ובגודל חריפות ובקיאות כאחד מהגאונים הג' המפורסמים בדורנו יצ"ו, וגם בחידושי הש"ס ובאוריו הנחמדים במדרשות רז"ל, ובהלכות ובאגדות, ועד שהיה ה' בעזרו להעלות בכתי"ק כמה אלפים קונטרסים הראויים באמת להעלותם בדפוס ולזכות בהם את הרבים מישראל, כי רובם מכוונים גם כן להלכה ולמעשה, ולאמיתה של תורה, נאמרים כיד ה' הטובה עליו. ואולם יען כי אין ביד הרב הגאון המחבר להוציאם לאורה, מפני גודל ההוצאה המרובה בזה, לכן הנה לדעתינו ה' מהראוי לנדיבי עם ה' החרדים אל דברו, לבוא על החתום בדבר הגדול הזה, להיות בעזר הרב הגאון המחבר באיזה סך בכל שנה, למען יוכל להוציא את דברי חידושי תורתו הק' כשלשים או כארבעים קונטרסים בכל שנה ושנה מהיום אי"ה עד אשר יהי' נא ה' בעזרו, להוציא את כל חידושי תורתו בכי"ק, כולם לאור הדפוס אחת אחת עפ"י עורם הטוב של המתנדבים בעם בזה. וה' יברך את כחם וחילם בעד הדבר הגדול הזה, ולמען כבוד התורה הק' בעה"ח בזה, אור יום ד' אדר"ח אייר תרל"ה לפ"ק פק"ק ווילנא. נאום בצלאל בר' משה הכהן זלה"ה מפ"ק הנ"ל. ט (ראה שערי אורה עמוד 58).

כשהתכונן הרב ריינס להוציא לאור הספר „חותם תכנית", דוגמאות מספרו הגדול „דרך ביים", הופיע ב„הלבנון" תרל"ט גליון כ"ז המאמר „מחזה חדש על פני ספרות התלמוד", ובין היתר נאמר — „איש נפלא דגול מרבבה, אשר לו ידיעה גדולה ורחבה המקפת את כל מקצועי הש"ס, בקיאות גדולה בכל פרטי ספרות שפת עבר, ידיעה עמוקה בחכמת ההגיון, שכל חד רחב ועמוק, ישר ושנון, כח העיון חזק מאד, שקידה גדולה וארוכה — חיבר ספר גדול הכמות והאיכות „דרך ביים" בן שלשים וששה כרכים, המחזיק כשלשת אלפים גליון, המכלכל בקרבו גדרים ושרשים מושכלים בלימוד התלמוד, יא ואשר לא בא כבושם הזה בכל גבול ישראל..."

ואלו הם דבריו של הגאון הצדיק רבי יוסף צבי דושינסקי זצ"ל, רבה של אגודת ישראל בא"י — בהספידו את הרב ריינס יוצר המורחי: „והלך מאתנו בשנה זו הרב הגאון הגדול מוהר"ר יצחק יעקב ריינס ז"ל, רב אב"ד דק"ק לידא. הכרתיו בנערותי, אשר בגדולת תורתו דרך לו דרך חדש בש"ס ופוסקים, שהיו מונחים בלבו כמאן דמונה בקופסא. ואף כי לא הסכימו חכמי הדור לכל דעותיו, כוונתו זכה וטהורה היחה מכל מקום". יב

ט. הגאון ר' בצלאל הכהן מרא דאתרא דק"ק ווילנא מחבר „ראשית ככורים" — ומראה כהן חידושים והגהות על הש"ס. במשך ימי שבתו על כסא הרבנות בקהלת ווילנא לא היה כמעט רב גדול מחבר, שעבר דרך ווילנא, אשר לא בא בצל קורתו להשתעשע בתורתו (ראה נחלת יאבות להרב ר' לוי אוצינסקי, רבה של מיטוי, הקדוש ה—י"ד!)

י. בעל המאמר הוא הרב ר' יהושע פרייל, רבה של קראק, מיחידי סגולה שבדור העבר, מחבר „אגלי סל" (ווארשא תרנ"ט). מאמריו המצויינים פורסמו בספר „כתבים נבחרים" (נייר יארק תרפ"ד).

יא. וכן בספר „אורים גדולים" נמצאים כללים יקרים המאירים גתיב בספרות התלמודית.

יב. ראה „דרשה מסוארה", ספר דרשות לז' אדר, נדפס ע"י מו"ס ר"א פישאף גאלאנטא

:

במשך ארבעים שנה תרל"ב — תרע"ג העשיר הרב ריינס את ספרות התלמודית והמדרשית באחד עשר ספריו הנפלאים בהלכה ואגדה, המאירים ככוכבים בספרותנו, ואלו הם: עדות ביעקב על הלכות עדות ווילנא תרל"ב. עדות ביעקב על דרוש ווילנא תרל"ב. חותם תכנית, ב' חלקים מגנצא—פרשבורג, תרמ"תרמ"א, שערי אורה, ווילנא תרמ"ו. אורים גדולים, ווילנא תרמ"ז. נאד של דמעות, ווילנא תרמ"ח — והוצאה חדשה תרס"ח. אור שבעה הימים, ווילנא תרנ"ו. אורה ושמחה, ווילנא תרנ"ח. שערי אורה ושמחה, ווילנא תרנ"ט. אור חדש על ציון, ווילנא תרס"ב. אור לארבעה עשר פיעט—רקוב תרע"ג. שני המאורות, פיעטרקוב תרע"ג.

ויותר ממה שזכה להדפיס בחייו — השאיר אוצר גדול של כתבי־יד בהרבה מקצועות שבתורה, ומי שרואה את כתבי־יד המרובים והמגוונים משתומם על כח היצירה שלו.

מתוך עזבונו הוציא לאור בנו הרב הגאון ר' אברהם דוב בר ריינס שליט"א (רבן של קהלות מליאט ופרן שבליטא) את ספר הערכים, הכולל ערכים ערוכים בדרך ההגייוני והמחקר הפילוסופי, על האדם והטבע, על הדת והלאום ועל כל הענינים העומדים ברום העולם האנושי והישראלי, חלק ראשון ניו־יורק תרס"ו. הספר מלוקט מתוך ששה כרכים כתבי־יד, רובם כתובים בשנות חייו האחרונות של הרב ריינס, משנת תרע"א עד זמן קצר לפני פטירתו. בנו הנ"ל הוציא גם לאור הוצאה מתוקנת של הספרים „חותם תכנית” — ו„נאד של דמעות” ירושלים, תרצ"ה.

:

שמו של הרב ריינס מתנוסס כאבן נזר בין גאוני התורה, סוללי מסלות, המסלסים להם נתיב בעולם ההגיון והמחשבה התלמודית — וכיחיד בדורו שיצר את הדרוש לפי שיטה חדשה וסגנון מיוחד במינו, ונחשב לראש הדרשנים בזמנו. יד המאמרים שהביא הרב ריינס בספרי הדרוש שלו, שעליהם מבסס רעיונותיו והגיונותיו הם מבחר ממדרשי חז"ל. עין בוחנת ויד חרוצים מעשה ידי אמן יכולה לשזור ולשלב מהם משבצת נהדרה, שלל צבעים המרהבת עין ומושכת הלב.

הרב ריינס שם לו לקו ומסקלת בספרי דרוש שלו את הכלל „קוב"ה אורייתא וישראל חד" ואחוזים זה בזה כשלהבת בגחלת. כחוקר מובהק היורד לעומקן של חוקי האלהים של התולדה סקר בסקירה עיונית ומקפת את דברי ימי ישראל.

ספרי דרוש של הרב ריינס שופעים דעות נשגבות הנובעות ממיטב הגיון, המשופעות מרגשי קדש, המתנוצצות רשפי אש שלהבת י' לכל קדשי ישראל:

הם כוללים עניני חיזוק האמונה, נצחיות האומה ורוחניותה וידיעת קורותיה; השקפה על קורות עם ישראל בימי גלותו, נדודיו ותלאותיו ותוצאותיהם, הגיונות על כח סבלנותו הגדול ואומץ רוחו של עם ישראל, יעודו ומטרת תקותו לעתיד; רעיונות המעוררים בלבבות ישראל רוח כביר לשאת ולסבול בדומיה את אשר נוטל עליהם;

יג. כשעת תהלוכת ההלויה הלכו בני הישיבה אחרי ארונו של רבם, ובידיהם ספריו. יד. הגאון ר' יוסיליה מווילנא בעל „פורת יוסף" על חש"ס היה אומר: „הרב ריינס — הוא

אפיקי יהודא השני", (מפי מהרי"ל דון יהיא זצ"ל).

ראיות ברורות המבוססות על יסודות חזקים ומוצקים, שתקותם של ישראל מוכרחה לצאת לפעלה; וכולם קולעים אל המטרה לקרב ולהלהיב את לבם של ישראל לאביהם שבשמים, להאיר מחשכי האומה באור תורה ואמונה, לעורר בקרב בני האומה זיקי אהבה נאמנה לדתם, לעמם ולארצם, להזיל טל של תחיה להחיות את רוח בני ישראל, לחזק ולאמץ את לבם בתקות הגאולה.

על כל ספריו טבוע „חותם ריינס“ ויש הרבה פתגמים של הרב ריינס שנעשו קלאסיים בעולם הדרוש, ספריו חוללו מהפכה בספרות הדרוש, נחטרסמו ונתפשטו בכל תפוצות ישראל. מהם שזכו למהדורה שניה ושלישית, ונתחבבו חיבה יתירה על רבני ישראל, רבים מהם למדו ממנו תורת הדרוש.

*.

במשך חמש השנים שלמדתי בישיבת לידא, זכיתי להתחמם לאורו ולהתאבק בעפר רגליו של רבי ומורי הגאון ר' יצחק יעקב ריינס זצ"ל. הייתי מקשיב לשעוריו בישיבה שהיה מגיד בהרף בלילי שבתות ובקיץ בימי השבת, לדברי הפתיחה של זמן הלימודים אחרי ססח וסוכות; ולהרצאותיו במסיבות שונות בישיבה — הייתי שומע תמיד דרשותיו בבית המדרש הגדול — כן הייתי מאזיין מתמיד לשיחותיו בביתו שהיה משמיע מפעם לפעם, ביחוד בזמן ש„בין המצרים“, בעשרת ימי תשובה ובתנים:

בשיעוריו בישיבה הורה לתלמידים דרך בים התלמוד, העמיק חקור במושגים דקים על פי שיטת ההגיון ונפח בהם רוח ההשתכלות לפתח את שכלם, לחדור לתוך רוח התלמוד, להרגילם לפרק ולנתח את ההלכות מתוך עיון והתבוננות. אף פתח לפנייהם את גנוי אוצרות האגדה והוכיח להם, שדרכי ההלכה והאגדה משולבות זו בזו ורוח אחד מרחף עליהן. היה תורו מהלכה לאגדה ותורו מאגדה להלכה:

הוציא לפני בני הישיבה את זיו התורה מנרתיקה, גילה להם את המאור שבתורה וחשף את האור הגנוז בכל מאמר מדברי חז"ל. נטע בהם שורק ממושגי האומה והיהדות, והצית בלבם את רגשי האהבה לעמם. ניהלם בתוך הטרקלין לחולדות ישראל, העיר ועורר אותם להרגיש את גדלות היהדות ופרשת רוממותה.

ברוח כביר ובלשון מדברת גדולות דבר על יעוד האדם בכלל ועל יעוד ישראל בפרט: פעם נשא מדברותיו על תולדתנו הארוכה וקורות הימים; פעם על השתלשלות והתפתחות התלמודית, ופעם על האומה הישראלית ביחסה אל יתר העמים והפיץ אור בהיר על כל עניני הגאולה העתידה המקווה.

בהגיון מחושב ומיושב, בהתבוננות ומתינות היה מברר ומבהיר את השקפות התלמוד על העולם ומלואו — ובשעה שהיה מתאר את חורבן הארץ ושריפת בית המקדש, מגולל את תולדות הגלות המר והמרטרולוגיה הארוכה ומסביר את יסודותיה הדתיים של תנועת התחיה שהתחילה להתעורר בקרב העם — היו סניו בוערות כלפידים ומדבר בהתעסף עליו נפשו. לעתים קרובות הגיע לשיא ההתרגשות, עד כי החל לבכות. בני הישיבה היו עומדים שעות על רגליהם, כאחוזי קסם, בשמעם את דבריו הנפלאים של רבם המופלא, שנשארו שמורים בזכרונם. טו

טו. בשעה שהתלמידים מצאו דברי רבם אמיתיים וברורים והיו אומרים לו: „תניא דמסייע

לך! האירו עיניו וקרן עור סניו, שש כעל כל הון וכמוצא שלל רב.

כשהיה עומד בבית המדרש על יד ארון הקודש מעוטף בטליתו וכפיו פרושות, חש אתרעותא דלעילא, שנאהו רוחו אל על, כמו נפתחו לפניו כל הצנורות ונעשה כמעין הנובע, מעין המתגבר, וכמה פעמים נפלה טליתו מכתפיו ולא הרגיש. ובבית המדרש השלך הס, אין קול ואין תנועה, רק חרדת קודש עברה על מיתרי לבות הנוכחים בבית המדרש. צלל במעמקי ים האגדה והעלה מרגליות נפלאות שהיו גנוזות מעין רואים. דברי חז"ל נתגלו על ידו מאירים ומזהירים באורם הנכון, מבהיקים ומבריקים בזיום האמיתי, והיה מפענח רעיונות נעלים ונשגבים הגלומים וצפונים במדרשי „סליאה“, באופן נפלא, שהיה מלהיב את הלב, מרומם את הרוח ומאציל את הנשמה שפע עדנות נשגבה.

..

דרכו של הרב ריינס היה להגיד את מאמרי חז"ל ככתבם וכלשונם. בכל דרשותיו העלה את גודל מעלת ישראל ונצחיות האומה, קדושת התורה וסגולת הארץ הקדושה: ביחוד היתה אהבת תורתנו הקדושה בוערת בלבו כיסד אש, ושלחבת קנאת התורה נתלקחה בקרבו מדי הזכירו את המקטרגים והמסטינים על התלמוד, שבאו עליו בתואנות ותנואות. והיה מדבר רתת על הבנים הכחשים הנושאים שנאה כבושה על התלמוד, אף על פי שלא הגו בו ואינם יודעים כלל טיבו ותוכנו, מהותו ואיכותו, והיא היא הנותנת להם להשפיל ערכו וכבודו. ומדי דברו במו אלה המחללים כבוד התלמוד והמקילים ראשם נגד תורה שבעל פה — הרגיש כי „דמו אש ורוחו שלחבת ונפשו גחלים תלהט“. טו ודבריו היו אז כבחינת — ותשאני רוח ורוח סערה עושה דברו, בהגיגו תבער אש וזיקין דנור נפקי מסומי.

כשעמד בפרשת לך לך לדבר בענין ירושת ארץ ישראל, היה מכריז ומודיע בקול רם „כי להגיע לירושת הארץ יש להיות בקי ורגיל בענין מסירת נפש“. יז ובהרחיבו את הדיבור בפרשת שלח בענין המרגלים, היה מוקיע אותם בדברים נוקבים ואומר: „החטא של המרגלים היה אי-התקשרותם לארצנו הקדושה, ואי-הבנתם גודל ערכה, כי לולא היו מקושרים אליה כשיעור שיש לכל איש ישראל להיות קשור אליה והיו יודעים ומבינים את ערכה האמיתי, כי אז לא נפל לבם מזה שראו שם גבורים ואנשי חיל, כי ההתרגשות הנוראה מזכרון השגת הארץ וההסתערות הנפלאה מבואם למטרתם היו מפיחות בקרבם רוח עוז וגבורה, וגם היו פועלות עליהן החלטת הנצחון, כי כן היא דרכן של ההתרגשות היתירה וההסתערות המיוחדת שמטעות עוד את בעליהן בנוגע להנצחון. ואחרי שהם נתמלאו פחד ומורא, אות היא, כי לא נתרגשו מאומה, כי לא ידעו ולא הכירו את ערך הארץ, ולא היתה חביבה בעיניהם“. יח

דרשתו של הרב ריינס, שהיתה מתובלת במאמרי חז"ל מתוך מכמני הספרות התלמודית והמדרשית ומבוססת על הנחות הגיוניות, שיצאה מלבו המלא רגש כביר ומפיו — פה מסיק מרגליות, שהצטיינה ברכותה, נעימותה וחיוניותה, שנאמרה ברוח לוחט, התלהבות נעורים ועוז עלומים ומלווה בניגון מיוחד — ריתקה והקסימה את אנשי עיר לידא והשפיעה עליהם השפעה מרובה.

ובכל מקום בואו של הרב ריינס היתה הופעתו למאורע. משלחות מפני העיר באו

טז. מלשוננו בספר „שערי אורה“ שער א' פרק א'

יז. ראה „נאד של דמעות“ שער ד' פרק ד'.

יח. אור חדש על ציון, מאמר ידורש לציון.

לקבל פניו וחילקו לו כבוד גדול. המונים המונים נהרו לשמוע את דבריו. בתי כנסיות ובתי מדרשות, בהם נשא מדברותיו היו מלאים מפה לפה. באזנים קשובות וביראת הכבוד האזינו והקשיבו לאמרי פיו של הרב הלידאי, הדרשן בחסד עליון, שהפליא והפתיע אותם בדרשותיו ההגיוניות והגלהבות.

י:

מתוך תורתו שבעל־פה באתי לידי תורתו שבכתב: כשם ששתיתי בצמא את הדברים ששמעתי מפיו — כך נתעורר בי הצמאון לעבור על ספריו. מני־אז הייתי שקוד ללמוד את ספריו, ובמשך השנים למדתי ושננתי אותם היטב, עד שנהייתי בקי בהם וידעתי על בוריין. — אז באתי לידי דעק, כי ראוי ורצוי ללקט דברים נבחרים של הנושאים „תורה וציון“ (שהם הם עמודי התווך, היכין והבועז של כל ספריו) יט — לחלקם לשערים, לסדרם לענינים ולשלבם בצורה הנאותה, לעטר בכותרת מתאימה את כל ענין וענין ולפרסמם בקבץ מיוחד.

בשנת תש״ו זכיתי בעזרת החונן לאדם דעת לפרסם „אורות“ על ארץ ישראל, כ הכולל שערים: ישראל וארץ ישראל; קדושת הארץ וקדושת ישראל; גלות וגאולה; יסודות הלאומיות; ישראל בגלות; אבל ויום טוב; ישוב הארץ; הציונות — תנועת חשובה; חרדים וחפשים; הציונות ועבודת התרבות; רשמים מקונגרס ציוני — המקיפים מאה ארבעים ושנים ענינים.

ב „אורות“ אלו ניתנו אזנים למשנתו של הרב ריינס. מתוך דבריו המובאים אנו עומדים על דעותיו והשקפותיו, בהם אנו מוצאים עיונים — דיונים בבעיה הארצי־ישראלית לכל היקפה, כשהם מבוארים ומבוררים על פי דרכו המיוחדת, המבוססים על פסוקים ומאמרי חז״ל ומתובלים בסממני ההגיון. וכל המתענין בחומר זה והמעונין להכיר על ידי כך את אישיותו של הרב ריינס מיסד המורחי ואת דעותיו בשאלות ציוניות ימצא בו את מבוקשו.

והיום, הנני מגיש לקורא בעזרת המלמד לאדם בינה — ספר זה שכולו תורה, הכולל שערים: תורה שבכתב ותורה שבעל פה; הלכה ואגדה; לימוד התורה; חינוך הבנים לתורה; אוהביה ומחזיקה של תורה; ערך התורה; כח התורה; סגולת התורה; תכלית התורה; מסירת נפש על התורה — המקיפים שלש מאות ששים וששה ענינים. כא קראתי הספר בשם „טללי אורות“, לפי שהם מסיצים אור בהיר על התורה. ותורה אור — ואורה זו תורה (משלי ו' מגילה ט״ו) ודרשו חז״ל כי טל אורות טליך כו' (ישעי' כ״ו) כל המשתמש בטל תורה טל תורה מחייהו. ובילקוט הגירסא: כל המשתמש באור תורה אור תורה מחייהו. — וגם השם „אור“ היה חביב ביותר על הרב ריינס „יוצר־האורות“, ורגיל על לשונו תמיד.

יט. כשם שבכל ספריו מאיר בהם „אור תורה“ — כך כמעט בכל ספר מספריו „אור לו בציון“.

כ. „ספר המורחי“ קבץ לזכר הגאון רבי יצחק יעקב ריינס וצ״ל למלאות שלשים שנה

לפטירתו. הוצאת „מוסד הרב קוק“ ירושלים תש״ו.

כא. הדברים הבאים בספר רוברובם הם נבחרו מתוך כל ספריו, שרובם קרויים בשם אור:

שערי אורה, אורים גדולים, אור שבעת הימים, שערי אורה ושמה, אורה ושמה, שני המאורות.

היודע ועד יודע, כי מתוך חבה יתירה לנושא והערצה רבה לרבי ומורי, התמסרתי בכל כחתי לסדר ולערך ספר זה, לפי תכנית מקיפה של שיטה שלמה, רצופה מחרוזת של פנינים ומרגליות, שכולה אומרת כבוד לתורה, וכל מי שעיין פעם בספרי הרב ריינס — ידע ויבין להעריך עבודת-עיון ומלאכת-מחשבת באריגת מסכת זו, פרי עמל רב במשך שנים.

הדעות והרעיונות המובאות והמובעות בספר זה מהווים מעין „ניצוץ המדליק“, שיש בהם משום „טופח על מנת להטפוח“, והם ראויים לשמש אבני-יסוד ובנין אב לרבנים, דרשנים ומטיפים, חכמים וסופרים ומחברים, מורים ומדריכים, ורבים רבים יאותו לאורם. כמו כן מאיר הספר באספקלריה המאירה שיעור קומתו של האדם הגדול בענקים — דמותו הרוחנית והשקפתו התורנית של הרב ריינס, כב בו נראה כבראי שקוף אהבת התורה שהיתה לאש תמיד בלבו — קדושת התורה שהיתה מרחפת על פניו, שהיו נהירין בנהירו עילאה — ושכינת התורה שהיתה שורה עליו כשהיה פותח את פיו בדברי תורה.

ותיתי לי לידדי מר יוסף תירוש, חבר הנהלת הברית העולמית של תנועת „תורה ועבודה“ היי, שנתגלגלה זכות על ידו להופעת הספר בהוצאת „מורשת“, ומהולל אקרא ה, ובכל לבב אודה לאל עליון, שהחיני וקימני ותגיעני ליום הזה, שחנני וזיכני להוציא את הספר לאור.

ואחלי: כשם שגברו עלי חסדי ה' עד הנה, כן יפליא לי השי"ת חסדו גם להבא בזכות אבותי ורבותי הגדולים ג"ע, וחסדו ואמיתו תמיד יצרוני, וימלא משאלותי במדה טובה ישועה ורחמים!

ז א ב א ר י ה

בלאאמור הרב הגאון

רבי בנימין בינוש רבינר זצ"ל

בעזרת השם י"א שבט תשי"ד

כב. ההכרה שמכירים את אחד מגדולי ישראל ומגבוריו הרוחניים על ידי קריאת תולדתו, איננה יכולה להתחשב בשום אופן להכרה פנימית. ההכרה הפנימית היא השגת דעותיו, הידיעה העמוקה במאמריו ובספרי רוחו בכלל, כי הכרת האדם איננה טובבת על ההכרה החיצונית, כי מה תתן ומה תוסיף ההכרה החיצונית. ורק ההכרה הפנימית שהיא להכיר ולדעת רגשותיו, דעותיו, מחשבותיו וחלך רוחו, כי הם כל האדם, וההכרה הזאת יכולה להיות רק על ידי השגת עומק דעותיו, העמידה על דבריו ומאמריו והידיעה הברורה בכל השכלת רוחו.

כל מי שנותן לבו להתבונן אל כוונת דברי איש מצוין, הנחשב ביק הענקים מגבורי הרוח, ויגע ועמל הרבה עד שבא לתכלית כוונת דבריו, שעל ידי זה יודע ומשיג דעותיו, רגשותיו, רעיונותיו ומחשבותיו — עליו יש לומר, שמכירו בהכרה פנימית, ההכרה האמיתית והנכונה הנחשבת למדרגה היותר עליונה. (מתוך ההקדמה לספר אור חדש על ציון).

